

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinque, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

1. Vtrum bonus finis sit necessarius, vt actus voluntatis sit bonus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

cedendum erit, aut in pluribus actibus esse plures titulos meriti, quam in vno & que durante, aut hoc ipso, quod idem actus aliquo tempore durat, deberi illi premium essenziale infinitis titulis aequalibus respondentibus singulis instantibus, quod per se est absurdum. Et inde sequitur non posse, Deum ad aequalitatem praemiare actum durantem pro aliquo tempore, si velit dare distincta praemia pro singulis titulis meriti.

XXXIV. Alii, ut haec omnia argumenta tollant, negant durationem actus ut sic quidquam conferre ad meritum, si caetera sint paria in cognitione & operatione voluntatis. Sed hi plus concedunt, quam in argumento sit illatum: quia ex hoc non solum sequitur aliquam multitudinem actuum posse in valore morali superare durationem, sed etiam sequitur semper superare, etiam si duratio vnius actus sit integri diei, & duo actus sint tantum duarum horarum, quia illa duratio nihil addit. Consequens autem videtur absurdum: & argumenta quibus probauimus conclusionem in num. 26. & 27. satis improbant hanc sententiam.

XXXV. *Verareponso ad dictam instantiam in n. 2. 32.* Suppositis ergo his tribus veritatibus, prima quod duratio auget: secunda, quod multitudo actuum etiam auget: tertia quod sola duratio non auget infinite: non video quomodo possit negari sequela argumenti, neque ex consequente sequitur inconueniens aliquid: nam in interruptione duo intelligi possunt. Vnum est, cessatio ab actu, & hoc per se non confert, neque auget bonitatem, aut meritum: sed potius de se minuit: & per se loquendo hoc non est necessarium ad multiplicandos actus: nam potest voluntas libere ab vno actu immediate transire ad alium absque alio medio. Aliud est libera productio noua noui actus, & haec per se potest conferre magis, quam sola conseruatio eiusdem actus ex fundamento supra posito, quod haec productio ex vi ipsius substantiae actus, ut abstrahit a duratione & perseverantia, habet suum certum valorem, qui non est separabilis ab ipsa, nec augetur, nec minuitur per perseverantiam, sed est totus simul. Deinde potest moraliter explicari, quia quando voluntas reperit actum maiori quodam dominio, & libertate operari videtur: nam postquam iam est ad actum determinata, ipsa continuatio quasi naturaliter sequitur, & libertatis usus magis videtur necessarius ad suspendendum actum, quam ad durandum in illo. Imo ipsa actus videtur aliquo modo inclinare ad suam conseruationem: & idem in noua actus productione est nouum exercitium libertatis omnino distinctum: quare mirum non est, quod ex hac parte augetur valor moralis.

DISPUTATIO VI.

De bonitate actus interioris voluntatis ex fine.

Inis quatenus voluntatem mouet, & excitat, ad obiectum voluntatis pertinet: quatenus vero interdum esse solet extra substantiam actus, inter circumstantias numeratur, & ideo postquam de bonitate ex obiecto, & circumstantiis dictum est, commode explicanda sequitur bonitas ex fine sumpta, de qua re tractauit D. Thomas 1. 2. q. 18. per varios articulos, & q. 19. art. 7. & octauo. quos omnes in hac disputatione exponemus.

SECTIO I.

Virum bonus finis sit necessarius ut actus voluntatis sit bonus.

PRIMO supponendum est duobus modis versari voluntatem circa finem: Vno modo propter se: alio modo circa alia propter ipsum: & hoc modo distingui solet in genere duplex motus voluntatis in finem, & electio, comprehendendo tamen sub intentione simplicem voluntatem, & amorem, seu desiderium finis propter se ipsum, & sub electione comprehendendo usum, & quemcumque alium actum, qui versatur circa aliquid obiectum propter extrinsecum finem.

In quo est secundo aduertendum duobus modis posse actum voluntatis versari circa aliquid propter finem extrinsecum. Vno modo in intentione diligendo, seu eligendo medium propter finem, ita ut tota ratio, & proximum motuum talis actus sit ipse finis. Secundo modo fieri potest, ut ipse finis solum remote terminet actum, qui refertur in ipsum: ita ut voluntas proxime velit aliquid obiectum propter bonitatem intrinsicam illius: & praeterea referat illum actum in anteriore finem: inter quos actus est differentia: nam in priori licet finis videatur extrinsecus respectu materiae volitae, seu mediae electae, tamen respectu ipsius voluntatis se habet, ut obiectum formale proxime mouens ad talem actum: at vero in posteriori actu, finis non est obiectum formale, nam supponit aliud motuum formale proximum, sed solum est veluti causa extrinseca mouens remote, & applicans voluntatem, & ut breuibus terminis utamur, priorem actum vocabimus semper puram electionem: posteriorē vero vocabimus actum ordinatum ad finem extrinsecum, nam sub hac ratione se habet, ut electio, vel usus, & quamuis participet etiam rationem intentionis, quatenus versatur circa aliquid obiectum bonum propter se ipsum.

Ex quo potest tertio aduertiri interiore actum voluntatis, de quo solum nunc agimus, interdum esse tantum elicium ab illa, ut est, v. g. prima intentio, seu primus amor finis: interdum vero est simul elicitus, & imperatus, nam imperatus tantum nullus esse potest in actibus internis, de quibus agimus, sed illud est proprium externorum, nam actus interior voluntatis debet esse elicitus ab illa: quia vero sicut voluntas potest velle actus aliarum potentiarum, ita etiam potest velle suos per alios actus distinctos, ideo sicut potest imperare actus eliciendos per alias potentias, ita etiam & eliciendos per se ipsam, & hoc modo potest dari in ipso actu simul elicitus, & imperatus, qui necessario supponit alium pure elicium.

Vnde etiam sit dupliciter posse esse actum voluntatis imperatum ab ipsa scilicet, vel virtualiter tantum, vel etiam formaliter. Formaliter voco eum quando actus est directe, & formaliter volitus per alium actum, ut cum volo dolere de peccatis, aut volo amare Deum: virtualiter autem cum actus vnus excitatur ex vi alterius, quia includit virtutem voluntatis illius, & hoc modo omnis electio dici valet imperata ab intentione efficaci, quia posita tali intentione ex vi illius applicatur voluntas ad electionem: etiam si non habeat formaliter hunc actum, volo eligere, quia satis est quod hic actus virtute in intentione efficaci includatur, nam qui intendit finem, vult illum consequi, & consequenter virtute vult applicare media

dia, atque adeo eligere illa, atque hoc modo omnes actus circa finem reuocabimus ad elicitos, & imperatos: & elicitos proprie sunt, qui versantur circa ipsum finem propter se, imperati vero sunt omnes qui versantur circa alia propter finem.

V. His positis nonnulla sunt certa in hac questione. Primum erit, intentionem finis, ut bona sit, requirere bonum finem eo modo, quo ipsa est propter finem. Hoc constat ex dictis disput. 4. nam respectu actus, talis finis, & obiectum coincidunt: sicut ergo, ut actus sit bonus requirat honestum obiectum, ita intentio honesta requirit finem honestum, & hoc est habere bonum finem, & esse propter illum, & hanc conclusionem posuit D. Thomas 1. 2. q. 19. art. 7.

VI. Secundo est certum, actum purae electionis, ut bonus sit requirere honestum finem, ut sic, quod etiam sumitur ex D. Thoma eo loco, & constat eadem ratione, quia respectu talis actus, finis se habet, ut motiuum, & obiectum formale: ergo, ut actus sit bonus ex illo, oportet, ut motiuum sit honestum. Confirmatur, quia ille actus ex materialibus obiecto non habet honestatem, quia supponimus non tendere in illud propter bonitatem, quia in ipso est, ideo enim est pura electio. Dicitur autem supra actum non accipere bonitatem ab obiecto honesto, nisi tendat in illud propter honestatem eius: ergo ut talis actus sit bonus, oportet ut saltem ex fine habeat honestatem. Unde confirmatur tandem, quia si finis ille sit malus, actus est malus, si indifferens, saltem ex illo fine non est bonus, ergo ut ipse sit bonus, necesse est habere finem bonum.

VII. Tertio colligitur hinc, ut certum, quoties actus voluntatis versatur circa obiectum indifferens, & ordinat illud in vltiorem finem, requirere bonum finem, ut bonus sit. Hoc patet, quia non habet aliud caput unde sumat bonitatem. An vero illud sufficiat, postea dicam.

VIII. Quarto est certum, quando actus voluntatis versatur circa obiectum, ut honestum: ut simpliciter bonum sit, necessarium esse ut non ordinetur ad malum finem. In hoc etiam omnes conveniunt cum D. Thoma loco citato, estque communis doctrina Sanctorum, ut videre licet apud Ambrosium libro secundo de Iacob, & vita beata cap. 4. Augustin. 2. de moribus Ecclesie capite 13. & praefatione in Psalmum 31. & libro de opere monachorum cap. 26. ubi illa exponit illud Matthaei 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis, &c. Et lucerna corporis tui est oculus tuus: ubi nomine oculi intentionem finis intelligit, quod etiam Celsianus praestat collat. 1. capit. 22. Quamuis collat. 2. capit. 2. per oculos discretionem intelligat, sic etiam ad hoc propositum exponit Gregorius 1. moralium cap. 23. & sequenti, illud Ecclesiastici, 1. Peccatori ingrediens terram duabus visis, & illud Psalmi 77. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, de quo videri potest Chrysostomus homilia 23. ad populum: consentit Aristoteles 2. Ethicorum ad Eudemum in fine. Qualis unusquisque est, ex electione iudicamus, non quid, sed cuius gratia fiat expedites: idem late 7. Politicorum capite decimo tertio. Et is curam appetitus suscipere oportet gratia mentis, & curam corporis gratia animae. Ratio est illa communis, quia bonum ex integra causa. Item quia motio in finem est aliquo modo forma, & dans speciem aliquo modo, & denominationem actui morali, ut infra dicam, omitto nunc tractare, vtrum intentio proprii honesti obiecti, ut sic, necessario excludat malum finem, nam de hoc occurrit proprius locus disputatione octava.

IX. His ergo stabilitis solum dubitari potest, vtrum in prima secunda D. Thom.

trum actus habens honestum obiectum, ut sit bonus simpliciter, requirat finem bonum extrinsecum. Quidam Theologi existimant esse necessarium, ut actus praeter obiectum bonum referatur ab operante ad vltimum finem bonum, sine qua relatione negant actum esse absolute bonum, & quidam ex eis dicunt esse malum: Alii vero neque bonum, neque malum, sed indifferenter: quae opinio, ut minimum limitanda est ad illos actus, qui habent obiectum distinctum ab ipso vltimo fine: nam illi qui versantur circa ipsum vltimum finem, ut proximum obiectum, ut amor Dei propter seipsum, non possunt referri in alium finem, quia nullum possunt habere meliorem, quam suum proprium obiectum, & hoc modo tribuitur haec opinio Scoti in secundo distinctione decima quarta, questione unica, & in 3. distine trigesima septima, questione prima, ubi docet nisi praecedat aliquid bonum velle circa vltimum finem, non posse esse bonum velle circa alia obiecta. Unde concludit si in pura lege naturae non teneretur homo aliquando amare Deum absolute, etiam non posse teneri ad bene operandum. Eandem opinionem tenet Gregorius in 2. d. 18. & 28. Almyntus tractatu 1. moralium cap. 2. inclinatum Bonaventurae in 2. d. 41. articulo 1. quest. 3. Fundamentum sumi potest vel ex illo 1. ad Corinth. 10. Quaecumque facitis, omnia in gloriam Dei facite: sicut ergo teneretur homo eligere Deum suum, er omnia ita teneretur omnia opera sua in eum, ut in vltimum finem referre: ergo actus carens hac relatione, caret circumstantia necessaria ad bonitatem simpliciter. Confirmatur, nam ut actus circa creaturam sit bonus simpliciter, oportet, ut non sit per modum fruitionis, sed per modum vltus, iuxta doctrinam vulgarem Augustini, de qua Diu. Thomas 1. 2. q. 10. ergo necesse est, ut ametur creatura per ordinem ad vltimum finem, nam hoc est illa vi.

Non conveniunt autem hi autores in explicanda hac relatione, qualis scilicet esse debeat: Gregor. contentus est relatione habituali, quam in hoc ponit, quod ex praecedentibus actibus circa vltimum finem, acquisitus, seu comparatus sit habitus, a quo dicit ceteros actus habitualiter referri, sed, ut recte notavit Almyntus, hic habitus impertinens est ad subsequentes actus circa alia obiecta, nisi ipse proprius suum actum eliciat, quia alii actus non possunt esse elicti a tali habitu, cum non contineantur sub obiecto illius: neque etiam possunt esse imperati, quia habitus non imperat actum nisi mediante proprio actu. Scotus vero solum videtur requirere, quod praecesserit aliquis actus circa vltimum finem, ut patet ex locis citatis: sed, ut infra latius dicam, ex hoc praecise nihil bonitatis communicatur sequentibus actibus, nisi ille prior actus per se, vel per virtutem aliquam influat in posteriores actus, quia alioqui nulla erit dependentia: neque causalitas vnius actus ab alio, sed sola temporis successio, quae impertinens est ad bonitatem actus. Alii vero requirunt, ut saltem in principio cuiusque actionis actualiter referatur in vltimum finem, quamvis, in progressu actionis possit tantum virtualiter manere in continuatione ipsius operis: sed quamvis, ut infra dicam, hoc possit sufficere ad virtuales relationem, tamen valde rigorosum est hominibus hanc obligationem in cunctis operibus suis imponere.

Dicendum est ergo, ad bonitatem actus voluntatis sufficere honestum obiectum, esto ab operante non referatur in vltiorem finem, ita sentiunt communiter discipuli D. Thomae, & sumitur ex ipso in 1. 2. questione 19. articulo 10. ad primum, dicente.

Quid sit datum in praeferenti questione. 1. Opinio.

X. Dicitur opinio varie accipitur a suis autoribus.

XI.

dicente. Quicumque vult aliquid sub ratione quacumque boni honesti, habet voluntatem conformem diuine ratione volendi: Et ideo bene operatur, & ita explicat doctrinam illius articuli: & præcedentis. Idem D. Bonauentura supra, solum enim requirit relationem in vltimum finem intrinsecam & innatam ipsi operi bono absque alia relatione operantis, nam hoc modo diximus supra tractatu 1. actus omnes honestos tendere in Deum natura sua, vt in vltimum suum finem, quæ tendentia non confert actui distinctam bonitatem præter illam, quam sumit ex obiecto, nisi forte distinctæ rationis secundum rationem genericam, & specificam, vt potest sumi ex D. Thoma 1. 2. q. 18. art. 7. quem latius infra exponam: hanc etiam sententiam late confirmat Sotus l. 2. de natura & gratia c. 20. & lib. 3. c. 4.

XII.

Fundamentum est, quod actus habens obiectum bonum habet ex illo specificam bonitatem, vt supra probatum est, sed ex carentia vltioris finis non habet semper malitiam: ergo sine illa relatione manebit actus bonus simpliciter. Probatur consequentia, quia illa res est bona simpliciter, quæ habet omnia sibi debita secundum speciem, & indiuiduum. Vnde Scotus non consequenter loquitur concedens actum ex carætia huius finis non habere malitiam, & negans esse bonum, cum habeat bonum obiectum, cum enim dicitur bonum consurgere ex integra causa, nõ est intelligendum ad actum bonum simpliciter necessarium esse omne id, quod conferre valet bonitatem, alioqui non est bonus actus, nisi optimus: requiritur ergo, & sufficit integra causa perfectionis, & bonitatis debitæ speciei, vel in indiuiduo: ergo. Probatur minor propositio, quia nullum extat præceptum obligans hominem ad huiusmodi relationem, vel actualem, vel virtualem ex proprio ipsius hominis actu circa vltimum finem faciendum, nam hoc præceptum non est naturale, nulla enim sufficienti ratione conuincitur potest. Item satis est homini operari semper iuxta rationem rectam circa obiecta, quæ illi proponuntur, & plus ab ipso exigere ex præcepto, præsertim naturali, superat humanas vires. Item infidelis, qui verum Deum ignorat, potest aliquando bene operari iuxta sanam doctrinam. Item puer veniens ad usum rationis non tenetur statim in primo vsu rationis Deum in se ipso diligere, sed in his, quæ ipsi occurrunt bene moraliter se gerere, & hoc ipso virtualiter censetur conuertere in Deum: nullum ergo est tale præceptum naturale, neque etiam est positium humanum, aut diuinum; neutrum enim ostendi potest, & humanum quidem superare potestatem humanam, tum quia esset de re difficillima, tum quia esset de re interna, diuina autem præcepta positiva nulla sunt, præsertim in lege gratiæ, nisi fidei, & Sacramentorum: in citatis autem n. 9. verbis Pauli, Omnia in gloriam Dei facite, vel non habetur præceptum, sed consilium, vel solum præcipitur, ita semper operari, vt omnia opera nata sint cedere in gloriam Dei, & apta, vt referantur in ipsum, atque adeo quod ex se in illum tendant, quod habent cõstata honesta hoc ipso, quod honesta sunt, & eodem modo tenemur cuncta referre in vltimum finem, & præterea nihil facere, quod non tendat aliquo modo in ipsum.

Satisfitur
vario fun-
dam. in n. 9.

(o)

SECTIO II.

Qualis sit bonitas, quam actus pura electionis habet ex fine honesto.

DE actu voluntatis circa finem in se ipso nihil superest dicendum, præter ea, quæ dicta sunt de obiecto: nam respectu talis actus finis, & obiectum idem sunt, & eadem ratione fere posset omitteri præterea quæstio, quia in virtute est in superioribus definita: verum, vt satisfaciamus omnibus, & quædam propria exponamus, tractanda est. Dicunt ergo quidam auctores speciem illam bonitatis, quam sumit pura hæc electio, ex fine non esse essentialem, sed accidentalem illi actui, quo voluntas vult tale medium propter talem finem. Fundamentum huius sententiæ esse potest primo. In illo actu distinguendum est obiectum à fine, nam obiectum est intrinsecum actui: finis autem extrinsecus: ergo talis actus aliam speciem habet ab obiecto, aliam à fine: ergo illa prior essentialis est, & altera accidentalis: quia, vt diximus superius, non possunt esse duæ species essentielles in eodem actu. Item diximus speciem ex obiecto esse essentialem, cuius signum etiam est, quod vna est prorsus inseparabilis, altera vero mutari potest.

I.
Sententia
Arguitur
pro illa primo.

Secundo potest videri hoc difficile argumentum, quia quando medium, quod eligitur, est alioqui bonum, & honestum ex obiecto, vt quando eligitur elemosyna ad satisfaciendum pro peccatis, tunc ipsa electio habet primariam speciem ex obiecto, ex fine vero accidentariam, vt in dicto exemplo, actus elemosynæ semper est in specie misericordiæ, quod vero ordinatur ad satisfactionem, aut ad alium finem, est ei accidentarium: ergo idem erit in quocunque medio, esto sit ex obiecto indifferens, nam hoc non variat rationem, & modum specificandi.

II.
Secundo.

Tertio. Sicut medium ordinatur ad finem: ita finis per media comparatur, sed respectu intentionis finis accidentarium est, quod per hæc, aut illa media comparetur. Vnde quæuis hoc possit variare accidentaliter bonitatem intentionis, non tamen substantialiter: vnde si intentio finis sit indifferens, non fiet essentialiter bona, etiam si per honesta media quærarur. Ergo idem est è cõuerso de electione mediorum respectu finis. Et confirmatur, ac declaratur: nam in voluntate medicinæ aliud est amare medicinam ipsam in se, aliud amare vtilitatem eius ad sanitatem: ergo etiam in actu vna ex his rationibus est essentialis, altera accidentalis, nam ex natura rei illa duo distinguuntur, sicut in assensu scientiæ distinguuntur assensus conclusionis ab assensu principiorum propter quæ illi assentimur.

III.
Tertio.

Quarto. Electio eiusdem finis ex medio ipso habet maiorem, vel minorem bonitatem: ergo non totam recipit à fine: ergo nec totam entitatem, quia, vt dictum est, bonitas actus nihil est nisi entitas eius: ergo illa entitas, quam habet electio ex medio, est prima, & essentialis in ipsa: altera ergo erit accidentalis. Confirmatur, nõ fiat eodem fine voluntas eligit hoc medium potius, quam illud, propter proprias conditiones talis medii, scilicet, quia est suauius, aut facilius, & c. ergo non est nisi tota ratio illius electionis, seu voluntatis pro vt versatur circa tale medium, cum non sit tota ratio illius comparatiuæ electionis: ergo supponit voluntatem affectam ad rem, quæ est medium, & solum mouet ad ordinationem eius in talē finem. Est ergo illius specificatio accidentalis, qualis autem sit hæc accidentalis species

IV.
Quarto.

explica-